

בא להחמיר, שצריך גם שמירה משינה (תוס', ע"פ שפת אמת), ואזהרה זו שרק אם זהיר כאלישע בעל כנפים ינחם, נאמרה למי שבא להניח תפילין כל היום כמידת חסידים, אבל מי שמניחם רק בשעת קריאת שמע ותפילה, כל אדם זריז בכך, שהלא אין שינה והפחה בתפילה, וכמאמר הכתוב 'הכון לקראת אלוֹקֵיךָ ישראל' (ריטב"א).

שְׁלֵא יִישֵׁן בְּהֶן, אפילו שינת ארעי (ר"ן בדעת הר"ף; רמב"ן). ויש סוברים, דוקא שינת קבע, אבל שינת ארעי מותרת (ריטב"א בפי' ראשון). ויש סוברים, שלא יישן בהן הונונה למידת חסידות, שמי שישן בהם כל היום לא יישן בהם כלל אפילו שינת ארעי, מחשש שישן בהם שינת קבע (ריטב"א בפי' שני). ■ להלכה, תפילין אסורות בשינת ארעי (שו"ע או"ח מד, א), ויש מקילים בשינת ארעי (ביאה"ל שם, בשם ביאור הגר"א, וראה שם פרטים נוספים).

שְׁכַל הַמְּנִיחַ תְּפִלִּין יִנְקְרוּ אֶת מוֹחוֹ, וגזרו רק על תפילין של ראש, לפי שהם מנקרים עיני אומות העולם, וכמאמר הכתוב 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו מנך' (דברים כה, ט), ודרשו במנחות (לה, ב) שאלו תפילין שבראש (שפת אמת; מהרש"א ח"א להלן קל, א).

וְהִיא אֲלִישֵׁעַ מְנִיחָם וְיוֹצֵא לְשׁוֹק, למרות שלא היה מחויב למסור נפש על כך [ראה טעם הדבר להלן], מסר נפשו על מצוה זו כדי שלא לבטל מעליו מלכות שמים. ואף שבשאר מצוות הדין הוא 'יעבור ואל יהרג', רשאי היה למסור נפשו לפי שהיתה זו שעת השמד שזהו קידוש ה' ומקבל עליו שכר הרבה (רמב"ן; ר"ן). ועוד יתכן, שלא התכוון למסור נפשו על כך, אלא היה סבור שלא יראהו אדם (רמב"ן).

רֵץ מִפְּנֵי, למרות שידע כי הקסדור ישיגהו, כדי להרויח עוד קיום מצות הנחת תפילין עד שיתפס (חידושי הלכות בשם הגר"א).

נִטְלָן מֵרֵאשׁוֹ, שדין 'יהרג ואל יעבור' הנאמר בשעת גזירת המלכות אפילו על מצוה קלה [ראה סנהדרין (עד, א)], הוא רק על מצוה שכשעובר עליה הוא מתנהג כעובד כוכבים ונראה כמוציא עצמו מכלל ישראל, אבל בהסרת תפילין מראשו שעה אחת אינו נראה כעובד כוכבים, שהרבה מיישראל אינם מניחים תפילין כל היום (תוס'), או משום ש'יהרג ואל יעבור' הוא כשגזרו לעבור איסור ב'קום ועשה', לא כשגזרו לעבור על מצות עשה ב'שב ואל תעשה' (רמב"ן; ר"ן), או משום שחייב הנחת תפילין מן התורה הוא רק בשעת קריאת שמע, אבל הנחת תפילין כל היום היא מידת חסידות, ואין צורך למסור נפש עליה (ריטב"א).

אָמַר לוֹ כִּנְפֵי יוֹנָה, לא ססמך על הנס שיהפכו התפילין לכנפי יונה [שכל הסומך על הנס, אין עושים לו נס (תורת כהנים אמור ט ה, וראה תענית כ, ב)], אלא כוונתו היתה שמחזיק בידו דבר הנמשל לכנפי יונה, שהמצוות הן כנפיהן של כנסת ישראל שנמשלה ליונה, שכשם שהכנפיים מגינות על היונה, כך המצוות מגינות על ישראל (ריטב"א).

פְּשַׁט אֶת יָדוֹ וְנִמְצְאוּ כִּנְפֵי יוֹנָה, לא שנהפכו במציאות לכנפי יונה, אלא לקסדור הם נדמו ככנפי יונה (מחצית השקל או"ח כד, ד), ומכאן מקור המנהג לכוון תפילין של ראש ככנפי יונה, ויש נוהגים גם את של יד (ריטב"א). ■ להלכה, יש נוהגים לכוון תפילין של ראש ככנפי יונה (משגיב ט, כ).

לַחֲיוֹן מַחְמַת עֶצְמוֹ, או **דִּילְמָא לַחֲיוֹן מַחְמַת דְּבַר אַחַר**, שלחים מחמת עצמן מחממים יותר מלחין מחמת דבר אחר (רש"י; ראש יוסף בדעת הרא"ש והר"ף שפסקו לקולא מאחר והאיבעיא לא איפשיטא, ושאפשר להטמין בלחים מחמת דבר אחר). ויש סובר, להיפך, שלחין מחמת דבר אחר מחממים יותר מלחין מחמת עצמן (רמב"ם ע"פ מגיד משנה שבת ד, א, וראה ראש יוסף שמקשה סתירה, שבפי' המשנה נראה שמפרש להיפך). וספק הגמ' שהלשון 'בזמן שהן לחין' משמע שהלחות היא מחמת עצמן, שאילו הלחות מחמת דבר אחר, היתה צריכה לומר 'כשהן לחים' (שפת אמת).

מִמְרָטָא דְּבִינֵי אֲטָמֵי - מצמר הנמרט מבין ירוכתייה של בהמה, שהוא מלא זיעה (רש"י), או מחמת השתנתה השותתת תמיד בין ירוכתייה (רבינו חננאל), ולח מעצמו לעולם, אפילו לאחר שנעשה בגד (רבינו חננאל; ר"י מלוניל).

מְשֻׁנְהָ. טוֹמְנִין בְּכֹסוֹת וּבִפְרִיזוֹת, גם כשהם לחים, והברייתא [המובאת בגמ' לעיל] שאוסרת הטמנה בכסות ובפירות לחים, חולקת על משנתנו (תוס'). ויש מפרש, שמשנתנו מתירה רק ביבשים, וכברייתא לעיל (תוס' ר"ד; ב"י או"ח רנ, בדעת הר"ף).

בְּכַנְפֵי יוֹנָה - לאו דוקא, אלא הוא הדין נוצות של שאר עופות (מאירי לעיל מז, ב; רמ"א או"ח רנ, ג), ונקטה המשנה כנפי יונה, שבזמנם היו רגילים לטמון בכנפי יונה (ביאור הגר"א שם), ויש שפירש, שלכן הביאה הגמ' בסמוך את המעשה באלישע בעל כנפיים, ללמד שהזכירה המשנה כנפי יונה כי כנסת ישראל נמשלה לכנפי יונה, אבל הטמנה מותרת בכל הנוצות (מהר"ל). ויש סובר, שטומנים דוקא בכנפיים שהן ככנפי יונה שנוצותיה גדולות, אבל אין טומנים בנוצות רכות של שאר עופות [שאינן אותן ליונה], לפי שהן מוסיפות הבל (רש"י). ■ להלכה, טומנים בכנפי יונה (שו"ע או"ח רנ, ג) או בשאר נוצות (רמ"א ומשגיב שם, כב).

וּבְנִסְרוֹתָ שֶׁל חֲרָשִׁים, אבק הנופל מניסור עצים, וכל שכן כשטומנים בחתיכות עץ גסות (ר"י מלוניל).

גְּמָרָא. תְּפִלִּין צְרִיכִין גּוּף נָקִי, ■ וכן הלכה (שו"ע או"ח לו, ב). וגם דברי תורה, תפילה, ברכת המזון, הלל או מגילה, צריכים גוף נקי, אבל שאר מצוות [כגון תקיעת שופר], צ"ע אם צריכים גוף נקי, ואפשר שכיון שקיימא לן ש'מצוות צריכות כוונה', זה גופא נחשב כדברי תורה, ולא גרע מהרהור בדברי תורה, ועוד, שבשעה שמקיים מצוה הוא עבודת ה', ואין ראוי לעשות עבודת ה' דרך בזיון (ביאה"ל תקפת, ב ד"ה שמע, וראה מהד' דרשו שם הע' 12).

כְּאֲלִישֵׁעַ בְּעַל כִּנְפֵי וְכוּ', והראיה מאלישע שתפילין צריכים גוף נקי, שאם נעשה לו נס בתפילין, בהכרח שהיה זהיר לשמור על גופו נקי (תוס' כאן ובפסחים ק"ג, ב ד"ה ואין, וריטב"א כאן). ויש שפירש, שהראיה היא ממה שהסיר את התפילין, שהרי לא הסיר מחמת שפחד מהקסדור, כי אילו היה פוחד היה מניחם בביתו בצנעה ולא יוצא עמהם לרשות הרבים, אבל ודאי רצה אלישע למסור נפשו על המצוה, והטעם שהסיר את התפילין, משום שהקסדור רץ אחוריו, ומחמת הבהלה הרגיש בעצמו שנצרך לנקבו וחשש שיבוא לידי הפחה, ומזה ראה שתפילין צריכים גוף נקי (מהר"ל דיסקין ואתחנן).

שְׁלֵא יִישֵׁן בְּהֶן, ורבה בא להקל, ולדעתו די בשמירה משינה לבד, אבל מהפחה אין צריך לחשוש, לפי שכל אדם יכול להעמיד עצמו מלהפיח (רש"י, ע"פ שפת אמת). ויש שפירש להיפך, שרבה